

KS. RYSZARD SAWICKI*

Sprawozdanie z sympozjum naukowego pt. „Kościół promotorem państwa? Kościół a tożsamość duchowa i narodowa: ogólne zasady – lokalne przykłady”, Elk, 26 stycznia 2018 r.

26 stycznia 2018 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Elku w ramach VI Interdyscyplinarnego Dnia Świętego Tomasza z Akwinu odbyło się sympozjum naukowe „Kościół promotorem państwa? Kościół a tożsamość duchowa i narodowa: ogólne zasady – lokalne przykłady”. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny, stanowiąc płaszczyznę wymiany refleksji naukowej specjalistów pochodzących z różnych polskich ośrodków akademickich. Tematyka sympozjum związana była z jubileuszem 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę. Rocznicą tą była okazją do pochylenia się nad współlistnieniem Kościoła i Państwa Polskiego w kontekście historii związanej z przyjęciem chrześcijaństwa w 966 r.

Obrady naukowe zostały poprzedzone mszą św. sprawowaną w kaplicy seminaryjnej. Konferencja rozpoczęła się o godz. 9.30 w Auli Magna. Jej otwarcia i powitania gości dokonał Jego Magnificencja ks. kan. dr Antoni Skowroński – Rektor WSD w Elku, który wyraził radość z przybycia uczestników i życzył owocnych dyskusji naukowych.

Autorem pierwszego przedłożenia pt. „Kościół a tożsamość duchowa i narodowa” był ks. dr Antoni Skowroński. W swoim wystąpieniu przywołał on kluczowe – podczas rozpoczynających się obrad – pojęcia „tożsamości duchowej” i „tożsamości narodowej” oraz ich znaczenie w kontekście ujęć semantycznych, epistemologicznych czy literackich. W ich świetle pojęcie tożsamości należy odnosić do jednostki lub grupy, a tożsamość narodową należy rozumieć jako poczucie odrębności od innych narodów. Ks. Rektor przywołał liczne przykłady zależności między religią a narodem i fakt, że wiele krajów utożsamianych jest z konkretną religią. W Polsce tożsamość narodowa kojarzona jest bezsprzecznie z Chrztmem Polski za czasów Mieszka I.

* ks. dr Ryszard Sawicki – Wicedyrektor Caritas Diecezji Elckiej, wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Elckiej; e-mail: rysiekskarzyn@o2.pl

Następnym prelegentem był ks. dr Tomasz Kopiczko – adiunkt Katedry Katechetyki Fundamentalnej i Historii Katechezy na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Tytuł jego referatu brzmiał: „W przeddzień setnej rocznicy odzyskania niepodległości: ogólne zasady – lokalne przykłady”. Podkreślał on, że niepodległość to wspólny wysiłek wielu pokoleń Polaków, także tych z ziemi suwalskiej, augustowskiej i mazurskiej. Nakreślając szerokie tło historyczne zaznaczył, że na historię polskiej państwowości i jej związku z Kościołem należy patrzeć w kontekście ogólnych zasad wynikających z dorobku wielu dziedzin nauki, takich jak: historia, sztuka czy nauki polityczne.

Jako kolejny z zaproszonych prelegentów wystąpił ks. dr Karol Jasiński, pracownik naukowy Katedry Prawa Kanonicznego i Filozofii Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Jego wystąpienie nosiło tytuł: „Rola religii w państwie demokratycznym”. Zaprezentował on rozległą panoramę historyczno-politycznych uwarunkowań i napięć wynikających z różnicy natur religii i państwa. W prezentacji istniejących modeli skupił się na państwach demokracji liberalnej. Religia w tych krajach powinna odgrywać rolę moralną, a więc upominać się o moralną substancję państwa, jego rdzeń moralny, a także o kształtowanie moralności w wymiarze osobistym i społecznym. Prelegent w ślad za przywoływanymi autorytetami naukowymi w tym zakresie – ks. prof. Januszem Mariańskim i o. dr. Maciejem Ziembą OP – mówił, że przestrzeń, jaka powinna być zagospodarowana przez religię jest metapolityka, czyli moralne fundamenty demokracji. Kolejną rolą religii w modelu państwa demokracji liberalnej powinno być kształtowanie sfery publicznej, a więc czynne angażowanie się przedstawicieli religii w sprawy dotyczące życia społecznego. Ks. dr Karol Jasiński w swoim wystąpieniu zasygnalizował również ważne wyzwania medialne stojące przed Kościołem, a dotyczące często niewłaściwego rozumienia Kościoła i napięć pojawiających się na tym tle.

Kolejnym eksperckim wystąpieniem było przedłożenie ks. dr. Tomasza Grabowskiego, dyrektora Muzeum Diecezjalnego w Łomży i wykładowcy Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży. Było ono poświęcone „Kościołowi jako mecenasowi kultury wspierającemu państwo w ochronie dziedzictwa kulturowego”. Historyk sztuki zauważył on, że Kościół od początku tworzył i chronił dziedzictwo kulturowe, dlatego bezsprzeczne pozostaje mówienie o mecenacie Kościoła i określanie go „mecenaszem kultury”, czego liczne przykłady znajdziemy na terenie diecezji ełckiej czy łomżyńskiej, gdzie architektura kościelna porządkuje często przestrzeń krajobrazu. Kościół administruje i zachowuje zabytki kultury dla przyszłych pokoleń, a prawodawstwo kościelne wyprzedziło w tym względzie prawodawstwo cywilne. Kościół w Polsce – w porozumieniu z państwem – prowadzi największą ilość prac konserwatorskich. Dbą także o funkcjonowanie ok. 100 muzeów kościelnych, a większość z nich finansuje. Omawiając zagadnienie Kościoła jako mecenasu kultury posłużył się prezentacją multimedialną, posiłkując się

nią zwłaszcza w odniesieniu do zagadnień związanych z muzealnictwem kościelnym w Polsce.

Ostatni referat podczas pierwszego panelu symposium wygłosił dr Tomasz Naruszewicz, wójt Gminy Bakałarzewo i wykładowca Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach. Tytuł zaprezentowanego przez niego przedłożenia brzmiał: „Rola pierwszych parafii na Suwalszczyźnie”. Prelegent przywołał wiele ciekawych faktów historycznych ukazując pierwsze parafie dzisiejszego obszaru Suwalszczyzny nie tylko jako miejsca kultu religijnego, ale także jako ośrodki oddziaływania o charakterze kulturalnym, edukacyjnym i patriotycznym. Odniósł się do przeprowadzonej analizy ksiąg metrykalnych parafii z obszaru dzisiejszej Suwalszczyzny i na podstawie licznych zapisów świadczących o korzystaniu z posługi sakramentalnej (np. chrzty, śluby) przez mazurską ludność wysunął tezę, że parafie te w dużej mierze pozwoliły przetrwać katolicyzmowi na terenach przygranicznych.

Po krótkiej przerwie miał miejsce drugi panel naukowy. Został on zainaugurowany wystąpieniem dr Agnieszki Łukasik-Terleckiej – politolog i socjolog, adiunkt w katedrze Teorii Polityki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Podjęła ona temat: „Wartości i cnot społecznych w dobie mediatyzacji polityki i polityzacji mediów”. Prelegentka odniosła się do pojęć użytych w temacie swojego referatu. Wyjaśniła, że proces mediatyzacji polityki polega na narzucaniu systemowi politycznemu reguł i logiki działania właściwej środkom masowego komunikowania, a proces polityzacji mediów związany jest z wkraczaniem i obecnością polityki w życiu codziennym mediów. Mówiła o braku czystej neutralności i o tym, że dziennikarz powinien wyczuć „co jest rozsądne i do przyjęcia”. Przypomniała pojęcie kultury politycznej i cnoty wspomagające właściwe relacje społeczne, będące składnikami sprawiedliwości, takie jak: religijność, szacunek, pietyzm, hojność, uprzejmość, prawdomówność itp. Dr Agnieszka Łukasik-Terlecka upatruje roli Kościoła jako autorytetu mającego wpływ na wzorce zachowań politycznych i niwelującego spory bardzo spolaryzowanego społeczeństwa polskiego, ale tylko wówczas, kiedy nie będzie się on identyfikował z żadną partią polityczną.

Ostatnim prelegentem miał być prof. dr hab. Jan Żaryń, specjalizujący się w historii Kościoła w PRL-u, Senator RP, którego absencję usprawiedliwił ks. dr Antoni Skowroński z uwagi na liczne obowiązki. Godnie zastąpił go dr hab. Krzysztof Sychowicz, naczelnik Oddziałowego Biura Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku. Temat jego wystąpienia brzmiał: „Kościół promotorem państwa? Ujęcie historyczne”. W swoim przedłożeniu zaznaczył on, że „dla zdrowo myślącego Polaka państwowotwórcza rola Kościoła nie podlega dyskusji”. Zauważył, że „chrześcijaństwo przyniosło nam cywilizację”, a „rozbudowa i funkcjonowanie państwa nie byłyby możliwe bez rozbudowy i funkcjonowania Kościoła w Polsce”. Historyk przywołał liczne pozytywne przykłady oddziaływania Kościoła w Polsce w sferze duchowej,

kulturowej i gospodarczej. Odniósł się do zawsze żywego w naszej historii kultu maryjnego i polskich zrywów patriotycznych. Podał przykłady heroicznych kapłanów wspierających dążenia narodowowyzwoleńcze. Mówił o roli, jaką odegrał Kościół w Polsce w okresie komunizmu.

Po zakończeniu obrad naukowych miało miejsce podsumowanie wystąpień wszystkich prelegentów i dyskusja. Ks. dr Antoni Skowroński zwrócił uwagę, że na podstawie zaprezentowanych treści wyłonił się bardzo pozytywny obraz Kościoła jako promotora państwa. Zaznaczył, że „Kościół przyniósł pewne wzorce organizacyjne dla funkcjonowania państwa”. Ks. Rektor podziękował za uczestnictwo wszystkim prelegentom i słuchaczom oraz wyraził nadzieję, że w przyszłości będzie możliwe kontynuowanie naukowej refleksji podczas kolejnych sympozjów, jakie odbywają się w elckim seminarium.